

1.7.Vysoké školy v období 1.republiky ze statistického pohledu

Vzhledem k velkému časovému rozsahu je použito řady pramenů a přehledů, vydávaných jednorázově či periodicky dřívějšími orgány státní statistiky a jinými institucemi. Některé údaje vzhledem k odlišnosti metodiky nelze slučovat či na ně plynule navazovat. Z období nového československého státu je známo pouze několik ukazatelů za oblast vysokého školství, které ale i přesto ukazují na jeho plynulý rozvoj v tomto období.

Tabulka č.1: Počet škol ,studentů, profesorů v období 1.republiky

Školní rok	Školy	Studenti celkem	Řádní studenti				Profesoři a docenti	Ostatní učitelští pracovníci	
			Čs.státní příslušnost		Podíl žen z celk. počtu studentů čs.stát.příslušnosti v %	Cizí státní příslušnost			Podíl cizí.stát. příslušnosti na celkovém počtu studentů
			celkem	z toho ženy					
1921/22	13	24 790	18 961	1 726	9,1	5 829	23,5	.	.
1922/23	13	23 299	16 963	1 862	11,0	6 336	27,2	.	.
1923/24	13	30 755	21 514	2 332	10,8	9 241	30,1	.	.
1924/25	14	24 872	17 197	2 293	13,3	7 675	30,9	.	.
1925/26	14	25 303	18 327	2 343	12,8	6 976	27,6	.	.
1926/27	14	30 276	22 892	2 581	11,3	7 384	24,4	.	.
1927/28	14	25 176	19 959	2 601	13,0	5 217	20,7	.	.
1928/29	13	25 696	21 185	2 862	13,5	4 511	17,6	1 181	1 316
1929/30	13	26 839	22 202	3 215	14,5	4 637	17,3	1 207	1 331
1930/31	13	27 966	22 992	3 589	15,6	4 974	17,8	1 235	1 429
1931/32	13	28 863	23 823	3 751	15,8	5 040	17,5	1 228	1 506
1932/33	12	33 378	29 503	3 930	13,3	3 875	11,6	1 254	1 456
1933/34	12	28 838	26 190	3 881	14,8	2 648	9,2	1 285	1 460
1934/35	12	31 046	29 104	4 045	13,9	1 942	6,3	1 338	1 426
1935/36	12	24 238	22 606	3 704	16,4	1 632	6,7	1 321	1 439
1936/37	12	24 256	22 806	3 724	16,3	1 450	6,0	1 469	1 655

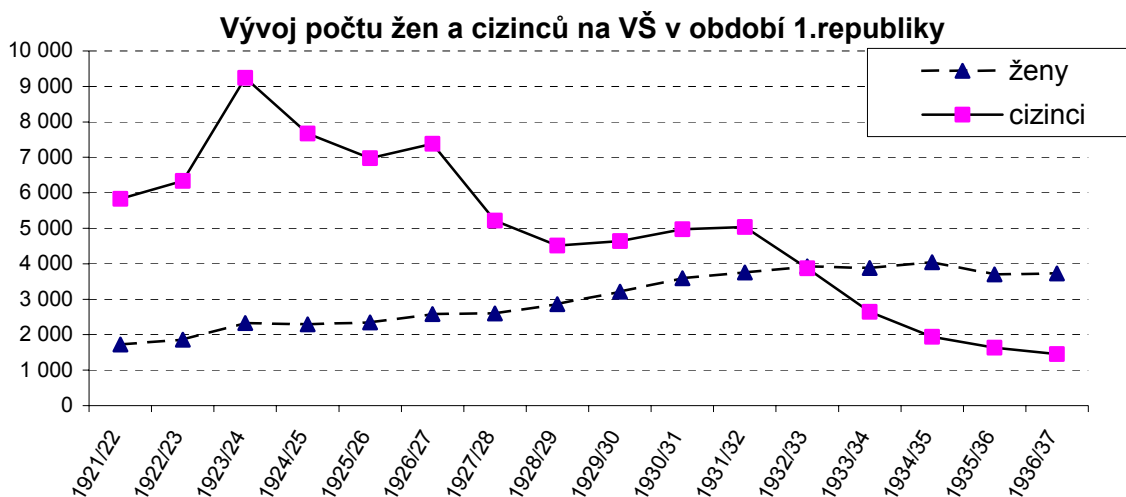
Počet vysokých škol kolísal v této době mezi 12 až 14 školami. Ve školním roce 1921/22 studovalo na vysokých školách celkem 24 790 studentů, z toho 18 961 studentů čs.státní příslušnosti. Ve školním roce 1923/24 to bylo již 30 755 studentů a jejich počet dosáhl maxima ve školním roce 1932/33, kdy na těchto školách studovalo téměř 33,4 tis. studentů, z nichž 29,5tis. byli studenti čs.státní příslušnosti. V tomto období i Československo zasáhla hospodářská krize, která se projevila ve všech sférách života společnosti a samozřejmě zasáhla i vysoké školství, kde si ještě v této době studenti hradili studium převážně sami. Počet studentů postupně klesal. Dalším vážným zásahem do vývoje situace v republice byl nástup Adolfa Hitlera k moci v sousedním Německu. Z posledních dochovaných záznamů vyplývá, že ve školním roce 1936/37 studovalo na vysokých školách již jen 24 256 studentů, což je téměř stejný počet, jaký byl v roce 1921. Ovšem pozitivnější pohled na tyto údaje je z hlediska nárůstu počtu studentů čs. státní příslušnosti. Zatímco v prvním sledovaném školním roce bylo těchto studentů téměř 19 tis, ve školním roce 1936/37 to již bylo téměř 23tis.

1.7.1. Studentky a studenti cizí státní příslušnosti v období 1.republiky

Demokratická legislativa první Československé republiky sice neomezovala vysokoškolské vzdělávání žen ani jejich společenské uplatnění, přesto se ženy-vysokoškolačky výrazněji prosadily

jen v některých praktických povoláních (učitelství, vybrané oblasti medicíny, farmacie a práva) a pouze v nepatrné míře v akademické sféře. Důvodem byla především převaha tradičních genderových stereotypů ve společnosti a diskriminace žen v době hospodářské krize ještě zvyšovala šance mužů na pracovním trhu. Vysokoškolsky vzdělané ženy vedeny především političkami a novinářkami, a ojediněle i akademičkami, hájily své zájmy prostřednictvím ženských organizací, jejichž činnost přerušila 2. světová válka a okupace. Studium žen na vysokých školách bylo v období nově vzniklého státu v pomalém rozvoji. Většina vysokých škol přijímala ke studiu především muže. Jednalo se převážně o školy technického charakteru. Např. české vysoké učení technické zavedlo řádné studium žen až v roce 1919. Na strojínskou fakultu mohly ženy nastoupit až v roce 1920.

Pozvolný nárůst počtu studentek je vidět na grafu. Sledovaly se pouze počty žen čs.státní příslušnosti, což více vypovídá o stavu českého školství. V prvním sledovaném školním roce 1921/22 studovalo v řádném studiu 1 726 žen, což bylo 9,1% z celkového počtu studentů čs.státní příslušnosti řádného studia. Ve školním roce 1928/29 to bylo již o více než 1,1tis. více (13,5% z celkového počtu studentů čs.státní příslušnosti). Hranice 4tis. studentek byla překročena ve školním roce 1934/35 , ale v následujícím období poklesla na 3,7tis. studentek. V posledním předválečném školním roce, za který se dochovaly údaje, studovalo na vysokých školách celkem 3 724 žen a tvořily 16,3% z celkového počtu studentů čs.státní příslušnosti.



Převážnou většinu studentů cizí státní příslušnosti tvořili za 1.republiky němečtí studenti, dále to byli studenti z východní Evropy (Rusové, Ukrajinci a příslušníci balkánských národů). Téměř 31% z celkového počtu studentů byli ve školních letech 1923/24 a 1924/25 cizinci. S přibývajícím roky se počty těchto studentů začaly rapidně snižovat. Ve školním roce 1931/32 studovalo na vysokých školách jen 5tis. studentů cizí státní příslušnosti (17,5% z celkového počtu studentů VŠ), což zhruba odpovídá prvnímu sledovanému školnímu roku, kdy vysoké školy navštěvovalo 5,8tis. studentů – cizinců. S rozrůstající se hospodářskou krizí i vzhledem ke vlivu nastupujícího Adolfa Hitlera v sousedním Německu, počty studentů cizí státní příslušnosti poklesly až na 1,5tis. což představovalo jen necelých 6% z celkových počtů studentů vysokých škol.

1.7.2. Populace a příslušné věkové skupiny obyvatel

Studium na vysokých školách bylo umožněno převážně absolventům gymnázií, reálných gymnázií a reálků po úspěšném složení maturitní zkoušky. Věková populace odpovídající studentům vysokých škol byla skupina obyvatel ve věku 18 až 23 let. Je nutno brát v úvahu možnosti této doby a co tito lidé chtěli vysokoškolským studiem získat. V období 1.republiky šlo především o prestiž a postavení ve společnosti. Studium nebylo umožněno každému, i když měl výborné studijní výsledky na střední škole. Jelikož studium bylo plně hrazeno studentem, ne každý výborný absolvent si ho mohl dovolit. Z údajů vyplývá, že v prvním sledovaném školním roce studovalo vysoké školy zhruba 1,6%

populace ve věku 18 – 23 let. V následujících čtyřech školních letech tento podíl kolísal. Ve školním roce 1926/27 tvořili vysokoškolští studenti již 1,8% z populace obyvatel ve věku 18 – 23 let. S rostoucími počty studentů po roce 1930 se i postupně zvyšovaly jejich podíly na příslušné populaci. Nejvyšší podíl studentů na příslušné populaci jsme zaznamenali ve školním roce 1934/35, kdy studenti VŠ tvořili celkem 2,6% populace ve věku 18 – 23 let.

Tabulka č.2: Populace obyvatel ve věku 18 – 23 let, ženy, počty studentů

Školní rok	Celkem 18-23letí	Z toho ženy	18letí	19letí	20letí	21letí	22letí	23letí	Počet studentů čs.stát. příslušnosti
1921/22	1 215 588	998 286	217 302	215 762	207 779	198 350	190 116	186 279	18 961
1922/23	1 240 692	1 025 225	215 467	216 418	214 706	206 870	197 805	189 426	16 963
1923/24	1 255 770	1 044 736	211 034	213 938	215 403	213 021	205 507	196 867	21 514
1924/25	1 263 918	1 051 322	212 596	209 673	212 862	213 311	211 332	204 144	17 197
1925/26	1 272 314	1 054 009	218 305	211 895	208 711	211 152	212 170	210 081	18 327
1926/27	1 273 603	1 055 829	217 774	217 200	210 841	207 405	209 647	210 736	22 892
1927/28	1 274 820	1 056 009	218 811	216 522	215 861	209 591	205 973	208 062	19 959
1928/29	1 279 447	1 060 767	218 680	217 797	215 256	214 587	208 450	204 677	21 185
1929/30	1 282 956	1 068 693	214 263	217 542	216 651	213 960	213 273	207 267	22 202
1930/31	1 280 138	1 069 969	210 169	213 357	216 407	215 516	212 684	212 005	22 992
1931/32	1 271 314	1 063 267	208 047	209 534	212 317	215 443	214 409	211 564	23 823
1932/33	1 257 590	1 055 444	202 146	207 293	208 729	211 453	214 491	213 478	29 503
1933/34	1 210 967	1 040 290	170 677	201 457	206 573	207 949	210 639	213 672	26 190
1934/35	1 117 635	993 709	123 926	170 107	200 759	205 825	207 184	209 834	29 104
1935/36	1 002 478	904 027	98 451	123 033	169 498	200 036	205 071	206 389	22 606
1936/37	885 165	793 236	91 929	98 129	122 588	168 888	199 326	204 305	22 806
Podíl studentů na odpovídající věkové populaci 18 – 23letých v %									
1921/22	1923/24	1925/26	1926/27	1927/28	1930/31	1932/33	1934/35	1935/36	1936/37
1,56	1,71	1,44	1,80	1,57	1,80	2,35	2,60	2,26	2,58

Zatímco celkové počty studentek na vysokých školách se během období samostatného Československa zdvojnásobily, jejich podíl na příslušné věkové populaci žen 18 – 23 let se ztrojnásobil. Na začátku analyzovaného období studovalo vysoké školy zhruba 0,3% žen, ve školním roce 1930/31 to bylo již téměř 0,6% a na konci tohoto období podíl studentek na příslušné věkové populaci žen činil již 0,9%.

1.7.3. Nově přijatí do 1.ročníku

K údajům, které se podařilo shromáždit za toto období, patří několik dat za studenty čs.státní příslušnosti nově přijaté do 1.ročníku podle druhu vysoké školy.(Data nejsou kompletní za souhrn). Z údajů lze pouze konstatovat, že během tohoto prvního sledovaného období narůstal počet žen – nově přijatých do 1.ročníků a to především na školách univerzitního typu. Zatímco ve školním roce 1921/22 tvořily ženy nově přijaté do 1.ročníku téměř 10,8% z celku, na konci tohoto období to bylo již 26,2%. Na ostatní vysoké školy byli převážně přijímáni ke studiu muži.

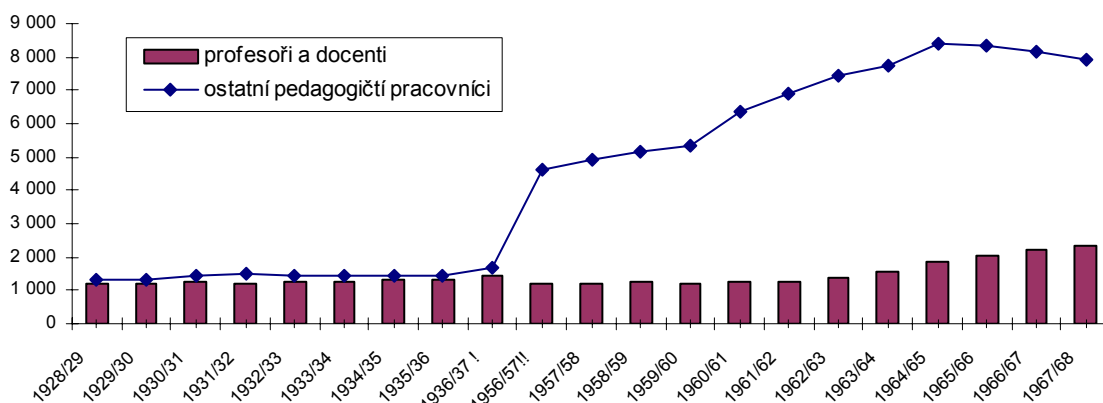
Tabulka č.3: Nově přijatí čs.státní příslušnosti do 1.ročníku

Školní rok	Nově přijatí čs.státní příslušnosti do 1.ročníku vysokých škol směru									
	univerzitního		technického		ekonomického		zemědělského		uměleckého	
	celkem	z toho ženy	celkem	z toho ženy	celkem	z toho ženy	celkem	z toho ženy	celkem	z toho ženy
1921/22	4 035	434	120	.	42	4
1925/26	3 613	546	72	.	22	1
1926/27	3 580	584	48	1	3	1
1927/28	4 215	778	66	-	46	5
1930/31	4 745	1 065	68	2	12	2
1934/35	4 157	963	2 425	155	447	48	155	4	9	-
1935/36	3 445	794	1 034	57	347	38	182	10	15	1
1936/37	3 383	887	1 322	72	370	40	190	8	24	-

1.7.4. Profesori, docenti a ostatní učitelští pracovníci

Z období počátků nové československé republiky se nedochovala data za pedagogické pracovníky vysokých škol. První dochované údaje jsou známy až od roku 1928/29, kdy přednášelo na vysokých školách téměř 1200 docentů a profesorů. Jejich počet stoupal velmi pomalu, vezmeme-li v úvahu, že uběhlo teprve 10let od 1.světové války, kde padlo mnoho mužů produktivního věku, žen na těchto místech bylo jako šafránu. Přestože pracovních míst byl dostatek, jejich poptávka převyšovala nabídku. Musíme ještě vzít v úvahu i období hospodářské krize, národostní nevyrovnanosti (některá místa mohla být obsazována i německými profesory, což se řadě českých vysokých škol nelíbilo). Ve školním roce 1936/37 vyučovalo studenty 1,5tis. docentů a profesorů. Počty ostatních pedagogických pracovníků (asistenti, odborní asistenti, lektoři) vzrůstaly rychleji, a to převážně v letech 1929/30 – 1931/32, kdy jich na vysokých školách bylo zhruba 1500. V posledním školním roce 1936/37 pomáhalo vzdělávat studenty celkem 1 655 ostatních pedagogických pracovníků, což je o 339 pracovníků více než ve školním roce 1928/29.

Přehled pedagogických pracovníků v letech 1928 - 1968



Další dostupné údaje jsou až z padesátých let. V období let 1956 až 1962 počty profesorů a docentů nezaznamenaly výrazný vývoj a jejich počet činil v průměru 1250. Vzhledem k nárůstu počtu studentů bylo potřeba posílit pedagogický sbor vysokých škol. Toto se projevilo v prudkém nárůstu počtu ostatních pedagogických pracovníků., jejich počet vzrostl od roku 1956 do roku 1965 o téměř čtyři tisíce.

1.7.5. Nacistická okupace

Nacistická okupace a válečná léta znamenala pro české školství na území Protektorátu velmi obtížné období. Okupační správa cíleně směřovala k postupné likvidaci českého školství a české inteligence; jejím cílem bylo prosadit postupnou germanizaci celého českomoravského prostoru. Zatímco české vysoké školy byly od listopadu 1939 až do konce války uzavřeny, činnost středních škol byla systematicky omezována a jejich počet během války klesl téměř na polovinu. Navíc v posledním válečném roce v maturitních ročnících výuka neprobíhala vůbec, neboť studenti byli odveleni k pomocným oddílům.